Schetsplan

Inleiding

Aanleiding

Vanwege de geplande dijkversterking van de IJsseldijk door het waterschap, zal de bestaande boerderij gelegen op het erf aan de Kanaaldijk 7 gesloopt moeten worden. Hiervoor in de plaats zal een twee-onder-een-kap woning worden opgericht die wat verder naar achteren op de terp komt te liggen. De bestaande stallen zullen worden gesloopt. Er zal een nieuwe stal achter op het erf worden gebouwd.

Ligging

Het gebied van de projectlocatie bevindt zich ten zuiden van Hattem in het overgangsgebied van de Veluwe naar de IJssel. Het erf ligt buitendijks in het stroomgebied van IJssel. De IJsseldijk grenst hier direct aan het Apeldoorns kanaal, die binnendijks loopt. Het erf bevindt zich dan ook op een terp, en ligt verhoogd in het landschap van de IJsselvallei.

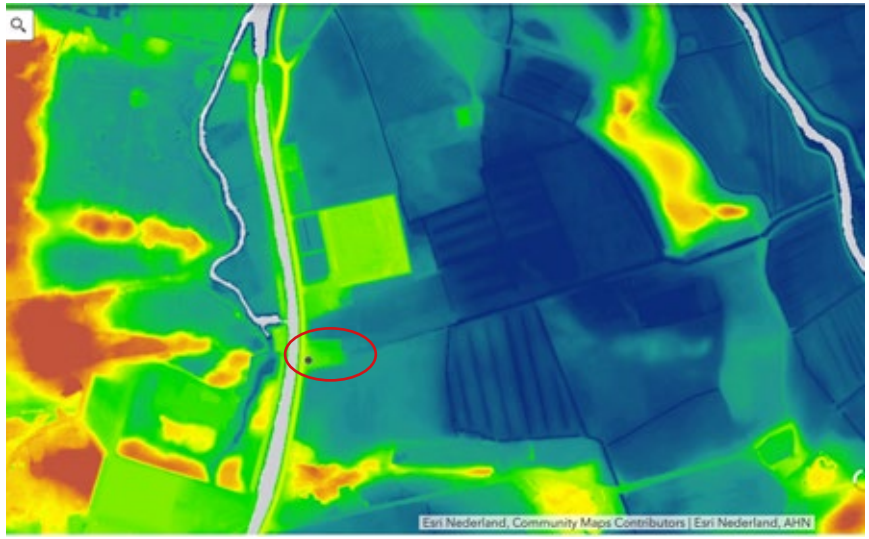
De projectlocatie bevindt zich aan de primaire waterkering van de IJssel tussen Wapenveld en Hattem, dit deel van de waterkering is deels gelegen langs het Apeldoorns kanaal. Dit deel van de IJssel-waterkering beschermt het gebied ten westen van het Apeldoorns kanaal tussen Wapenveld en Hattem tegen overstromingen vanuit de IJssel. Deze waterkering voldoet niet meer aan de landelijk geldende veiligheidseisen en dient daarom te worden verbeterd. De dijkverbetering is opgenomen in het landelijke hoogwaterbeschermingsprogramma, en dient uiterlijk in 2022 te zijn uitgevoerd. (bron: Projectplan Waterwet Verbetering IJsseldijk Apeldoorns kanaal).

Reliëf

Het gebied omvat een aantal hogere delen. Ten oosten van de waterkering ligt de flank van een stuwwal. Net ten westen van de kering ligt het dekzandlandschap met verschillende dekzandruggen, en langs de IJssel zijn de rivierduinen gelegen. In hoofdlijn loopt het gebied van west naar oost langzaam af. De projectlocatie ligt op een terp (rood omcirkeld op de afbeelding hiernaast).

Impressie van de nieuwe woningen (door: Architectenbureau Karssing, Hattem)

Hoogtekaart met de projectlocatie rood omcirkeld

Overzicht ligging projectlocatie (rood omcirkeld)

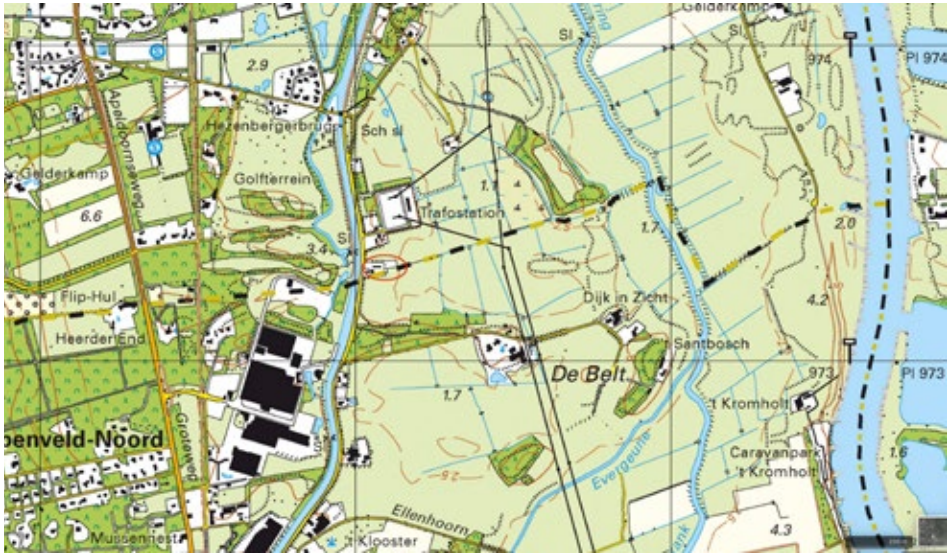
Landschap

De projectlocatie aangegeven op de kaart van 1900

De projectlocatie aangegeven op de kaart van 1957

De projectlocatie aangegeven op de kaart van 2021

Historie

De locatie bevindt zich in de IJsselvallei, die van oudsher een gedifferentieerd en kleinschalig karakter had. Onder invloed van ruilverkavelingen en dijkversterkingen is dit kleinschalige karakter in het algemeen wel wat aangetast. Toch is het landschap ter plaatse van de projectlocatie door de jaren heen in de kern niet veel veranderd.

Hier bevindt zich ook de IJssellinie. Dit was een waterlinie uit de Koude Oorlog, die ons land moest beschermen tegen een mogelijke Russische invasie. Met het in werking zetten van dit plan zou een 127 kilometer lange en drie tot tien kilometer brede strook land tussen Nijmegen en Kampen onder water worden gezet. Hierdoor zou de opmars van de Russen worden vertraagd en kregen de geallieerden tijd om Nederland te hulp te schieten.

De projectlocatie aangegeven op de kaart van 1900. Er is op dat moment nog geen bebouwing op de locatie aanwezig. Aan de zuidkant van de locatie loopt een pad vanaf de dijk naar het oosten. De percelen zijn onregelmatig van vorm en bestaan met name uit weidegrond.

Op de kaart van 1930 is duidelijk te zien dat het pad aan de zuidkant van het (nu bestaande) erf op een (dwars)dijk ligt. Deze dijk loopt naar het oosten waar deze overgaat in een hoger gelegen, beboste stroomrug. Langs sommige percelen zijn boomsingels te zien (zwarte stippels langs perceelgrenzen).

De kaart van 1950 geeft duidelijk de contouren van de dijk langs het Apeldoorns kanaal aan. Aan de voet van de dijk die ten zuiden van de projectlocatie loopt is nu een waterloop te zien. Uit de kaart lijkt het erop dat het perceel waarop zich de projectlocatie bevindt aan de noordzijde begrensd wordt met een bomenrij. Percelen zijn kleiner geworden (meer afwatering nodig?) en ten oosten van de locatie is een bos aangelegd.

In de topografische kaart van 1957 is te zien dat bebouwing op het erf is opgericht. De dijk ten zuiden van het erf is deels verdwenen, deze loopt niet meer door naar het hoger gelegen bosje. Ook het aangeplante bosperceel is niet meer aanwezig. Het nieuwe erf ligt verhoogd in het landschap aansluitend aan de bestaande dijken.

Landschap (vervolg)

Natuurwaarden in het gebied

Het erf grenst aan Natura 2000-gebied Rijntakken (deelgebied Uiterwaarden IJssel) welke hier is aangewezen als vogelrichtlijngebied. De IJssel is een zijtak van de Rijn en loopt van Arnhem tot aan het Ketelmeer. De overstromingsduur en -frequentie variëren sterk van jaar tot jaar. Zandige kalkrijke oeverwallen en rivierduinen worden afgewisseld met kleiige, vlakke stroomdalen.
Kenmerkende natuur voor de noordelijke IJssel is stromende nevengeulen met fonteinkruiden en rijk begroeide stilstaande wateren; overstromingsvlakten met natte graslanden, moeras en zachthoutooibos; en droge soortenrijke graslanden op oeverwallen en stroomruggen.
De Hattemerpoort vormt een ecologische verbinding tussen dit Natura 2000-gebied en Natura 2000-gebied Veluwe. Het project Hattemerpoort is nu afgerond. De aanleg van nieuwe natuur krijgt een vervolg binnen het project 'Hoenwaard2030' van Waterschap Vallei en Veluwe.

Binnen het provinciale Natuurbeheerplan is het gebied aangewezen voor 'droge dooradering'. Het is voor het bevorderen van soorten van het droge deel van het natuurtype dooradering belangrijk om bomen, struwelen en ruigte/randen te creëren en/of in stand te houden door periodiek onderhoud uit te voeren. Ook het beheer van perceelranden (met name die aan de zuidkant gelegen en) grenzend aan de dooradering kan van groot belang zijn voor deze soorten. Een kruidenrijke rand of ruigte langs een landschapselement komt bijvoorbeeld de vegetatieheterogeniteit ten goede en voor veel soorten daarmee foerageer- en voortplantingsgeschiktheid.

Door de dijkversterking neemt de geschiktheid van het gebied iets af voor kleine marterachtigen (bunzing, hermelijn en wezel). Dit komt doordat binnen het ruimtebeslag van de nieuwe dijk variatie in vegetatie verloren gaat, en er een eenvormiger en kaler dijktalud voor terugkomt. Door het aanbrengen van kleinschalige landschapselementen en beheer (bijvoorbeeld hagen, houtwallen, takkenrillen, ruigtestroken of -hoekjes, zoomvegetaties langs bosjes) kan de geschiktheid van het leefgebied behouden blijven. (bron: Projectplan Waterschap)

Groenstructuurvisie gemeente Hattem

De projectlocatie ligt in het deelgebied 'Buitengebied, polders in de uiterwaarden'. Dit is een open landschap met plassen, houtwallen en graslanden in een microreliëf van oude geulen, stroomruggen, tichelgaten en ophogingen. Bij hoog water staan de uiterwaarden grotendeels onder water. Alleen de Hezenberg en de wal langs de IJssel steken er dan nog bovenuit. In de Uiterwaarden zijn in de loop van de tijd aan de Hoenwaardseweg, die op een rivierrug ligt, meerdere huizen en boerderijen gebouwd.
Het gewenste beeld wordt als volgt omschreven: Een open landschap met een ecologische uitstraling, waarin het microreliëf tot uiting komt. Groen bij boerenerven dat past bij uiterwaardenlandschap zoals hagen, windsingels en bomen, bloemrijk gras langs bermen en bij greppels en enkele solitaire bomen langs wegen.

Erven in de IJsselvallei

Het boerenerf was van oudsher praktisch ingericht. De siertuin bevond zich aan de voorzijde van het erf. Daarnaast kwamen andere beplantingselementen voor zoals moestuinen, fruitbomen, notenbomen, lei/knotlindes als zonnescherm en meidoornhagen voor de veekering. De moestuin bevond zich meestal aan de voorzijde of zijkant van het erf en was omgeven door een (meidoorn)haag om het vee buiten te houden. De erven in de IJsselvallei hebben vaak een markante solitaire boom voor de boerderij staan zoals een beuk, plataan, kastanje, esdoorn of linde. Op veel erven in de IJsselvallei zijn deze kenmerkende eigenschappen nog aanwezig.

Toelichting schetsontwerp

Uitgangspunten

Het nieuwe erf zal bestaan uit een twee-onder-een-kap woning en een schuur op het achtererf. De nieuwe dijk komt parallel ten oosten van de bestaande dijk te liggen. Hierdoor zal de beschikbare ruimte op het erf afnemen. Het erf wordt namelijk niet vergroot, maar behoudt de bestaande contour.

Omdat het erf in oppervlakte afneemt vanwege de dijkversterking, is de ruimte die overblijft voor een groene invulling beperkt. Daarnaast loopt er aan de noordzijde van het erf een (gas)leidingtracé waar beperkingen gelden ten aanzien van het planten van (diepwortelende) bomen.

Een van de kwaliteiten van het erf is het uitzicht over het uiterwaardengebied richting de IJssel. Dit uitzicht moet ook vanuit de nieuwe woningen beleefbaar blijven. Daarnaast houden de bewoners paarden op het land rond het erf. Ook hiervoor is toezicht vanaf het erf nodig.

Schetsontwerp

In de bestaande situatie zijn 3 erfinritten aanwezig. Deze hebben een functie ten behoeve van de woning (boerderij), het agrarisch bedrijf en als ontsluiting van het achterland. In de nieuwe situatie zal de middelste inrit komen te vervallen. Het blijft echter wel mogelijk om hier post of pakketten af te geven. De voordeuren zitten immers aan de voorzijde van de woningen, dus het is niet praktisch als bezorgers daar dan via de zijkant naar toe moeten. De twee inritten aan weerszijden van het erf hebben dan een functie ten behoeve van de woningen en tevens ter ontsluiting van het achterland. De bewoners parkeren dan aan de zijkant van de woningen. Door middel van een haag zullen de parkeerplaatsen groen ingepast worden.

Het talud van de terp zal ingevuld worden met bloemrijk gras. Dit wordt 1 tot 2 keer per jaar gemaaid. Bij voorkeur gefaseerd zodat insecten en andere dieren tijdens het maaien een schuilplek kunnen zoeken. Dit sluit mooi aan bij de bloemrijke bermen die langs de nieuwe dijk gerealiseerd worden en het levert een bijdrage aan de droge dooradering van het landschap.

Aan de voet en halverwege het talud kunnen verspreid een aantal solitaire heesters geplant worden. Tussen deze heesters door blijft dan zicht mogelijk vanaf de terp naar het omliggende landschap. De heesters zorgen voor schuilmogelijkheden voor diverse kleine diersoorten en vogels. Hierbij worden inheemse soorten toegepast zoals meidoorn, hondsroos, vuilboom en (struik)wilg. Ook deze groenstructuur zal een bijdrage leveren aan de droge dooradering van het landschap.

Aan de oostkant van de terp kunnen (achter de schuur, aan de voet van de terp) enkele bomen op een rij worden geplant. Hiervoor zijn soorten geschikt die passen bij het uiterwaardenlandschap, bijvoorbeeld wilg, populier of es.

Een boomgaard zal niet gerealiseerd kunnen worden op dit erf vanwege de beperkte ruimte, maar in de achtertuinen is wel ruimte om enkele (fruit)bomen toe te voegen. Deze soorten komen van oudsher veel voor als solitaire boom op de erven in de IJsselvallei.

Op het zuidelijk gelegen erf kunnen enkele bomen aan de rand van de tuin geplant worden. Hiervoor kunnen wat kleiner blijvende boomsoorten gekozen worden zoals sierpruim, meelbes, meidoorn (hoogstam) of pluimes. In de zuidoostelijke hoek van het erf zou wel een grotere solitair geplant kunnen worden zoals linde, kastanje of beuk. Deze soorten komen van oudsher veel voor op de erven in de IJsselvallei.

Op de volgende bladzijde is de plattegrond van de nieuwe situatie weergegeven met daarnaast verschillende referentiebeelden.

Schetsontwerp

Referentiebeelden

Het erf →

De voorzijde van het erf wordt omzoomd met een geschoren haag van haagbeuk. Aan de zijkanten van het erf wordt ook een haag geplant. Hier zou ook een meer landschappelijke haag passen zoals meidoorn of veldesdoorn. Deze kan desgewenst wat minder vaak gesnoeid worden zodat een losser beeld ontstaat.
In de tuinen kunnen wat kleinere bomen geplant worden zoals sierkers, magnolia of krent. In de zuidoostelijke hoek van het zuidelijke erf is ruimte om een grote solitair te planten zoals linde, kastaje of beuk.

Haag van meidoorn (of veldesdoorn) langs de zijkant van de tuin

Geschoren haag van beuk aan de voorzijde van het erf

Solitair in de zuidoost hoek van het erf

Overgang naar landschap →

Het talud van de terp zal ingevuld worden met bloemrijk gras. Aan de voet of op de helling van het talud kunnen enkele solitaire heesters geplant worden zoals meidoorn, hondsroos of een struikwilg.

Hondsroos (Rosa canina) als solitaire heester op het talud

Meidoorn (Crataegus monogyna) als solitaire heester

Enkele verspreid staande heesters

Overgang naar landschap →

Aan de achterzijde van het erf kunnen (achter de schuur) enkele bomen op een rij aan de voet van de terp geplant worden. Deze zorgen voor een visuele verbinding van het erf met het landschap. Geschikte soorten zijn wilg, es of els.

Talud bestaande uit een bloemrijke weide

Groepje wilgen (achter de schuur aan de voet van de terp)

Salix alba 'Sericea' wordt circa 6-10 m hoog

Einde